

HET BELEVEN VAN VEILIGHEID

Door Niels Kraak & Bert Pundk

Inleiding

De naoorlogse wijken voldoen niet meer aan het huidige ideaalbeeld van de stad. De functionalistische wijken (bv. De Bijlmer) konden zich niet meer aanpassen aan de veranderende maatschappij. De strikte scheiding van functies en infrastructuur resulteerde in sociale onveiligheid en een gebrek aan ontmoetingen en sociale cohesie.

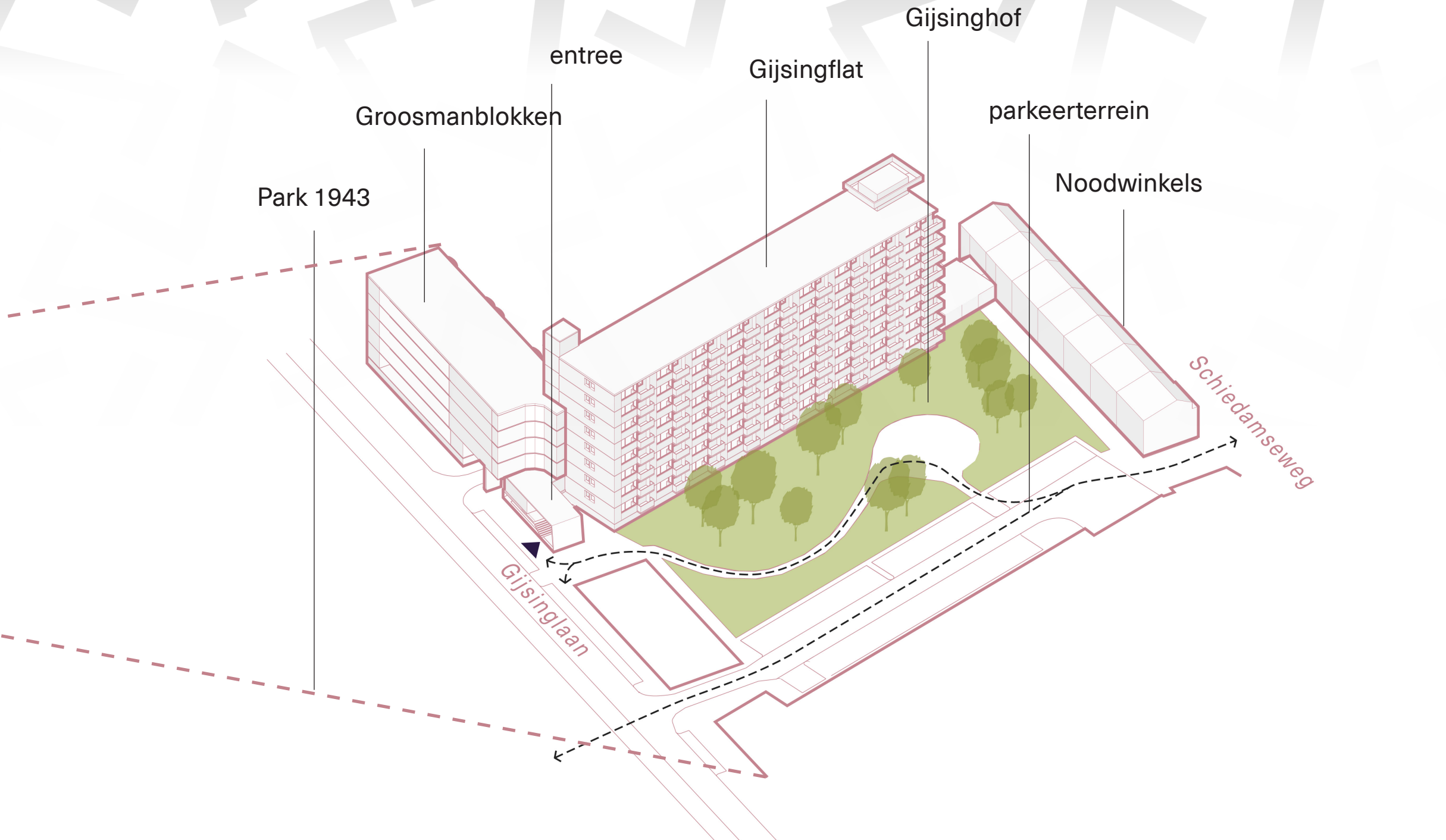
Deze opdracht gaat over de grootschalige renovatieplannen van de Gijsingsflats gelegen in de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken. De Gijsingsflats zijn in het jaar 1962 gebouwd en dus alweer bijna 60 jaar oud. Woningcorporatie Havensteder heeft circa 60% van de woningen in het bezit en heeft verduurzamingsplannen om het energieverbruik te gaan reduceren.

De Gijsingsflats liggen in de naoorlogse wijk Bospolder-Tussendijken, een wijk met veel sociale woningbouw en die bestaat uit veel kansarme bewoners met weinig keuzevrijheid. Deze kwetsbare groep kent vaak zelf al psychische of fysieke problemen wat een negatief effect heeft op de draagkracht van bewoners.

Gekeken zal worden of deze technische verduurzaming ook kan gaan leiden tot sociale verduurzaming van de flats. Met oor voor de bewoners zullen ontwerpprojecten worden waarbij specifiek gekeken zal worden naar het ontwerp veiligheid. Met onze voorstellen zullen we in samenspraak met de bewoners onveilige plekken veilig gaan maken!

< Luchtfoto van Bospolder-Tussendijken, de Gijsingsflat als onderdeel van Park 1943, het Visserijplein en de Schiedamsesweg

< De stempel van de Gijsingsflat, met de namen van de verschillende elementen die van belang zijn in dit onderzoek

Wat is sociale veiligheid?

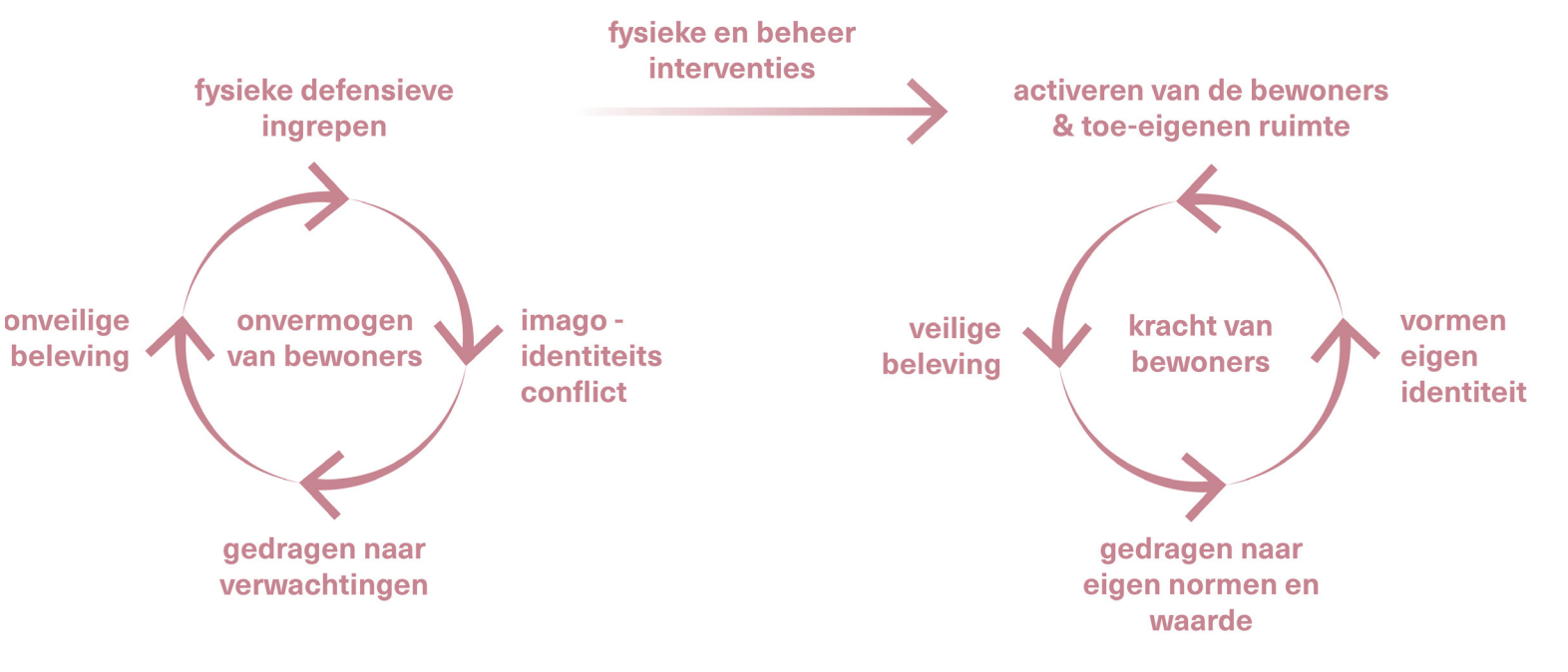
2.1 Onze visie op sociale veiligheid
De term sociale veiligheid wordt niet eenduidig gedefinieerd in de literatuur. Het Sociaal en Cultureel Planbureau omschrijft het als volgt: zowel de feitelijke criminaliteit en overlast als de onveiligheidsbeleving. 'Harde' onveiligheid is meestal meetbaar: criminaliteit, inbraken, overtrekken, diefstal, vandalisme, etc. De 'zachte' onveiligheid wordt steeds vaker meegenomen in het definiëren van sociale veiligheid. Deze 'zachte' elementen worden beschreven als: gedragingen die hinder, overlast of gevoelens van onbehagen opleveren voor medeburgers. Deze elementen zijn moeilijk meetbaar te maken doordat ze voornamelijk in gaan op de veiligheidsbeleving. Deze beleving is belangrijk voor de bewoners die dagelijks deze ruimte gebruiken.

De rol van beheer voor sociale veiligheid?
Veiligheid is deels iets subjectiefs. Wat de ene ervaren als geluidsoverlast, ervaart de ander als omgevingsgeluid. De bewoner en gebruiker bepalen voor een gedeelte hoe zij hun omgeving willen gebruiken, wanneer zij dit niet gebruiken volgens de bestemming wordt het vaak ervaren als overlast. Het is belangrijk dat deze bestemming dus duidelijke kaders heeft, en mensen zich ontfemen om deze bestemming of plek. Een plek is dan niet alleen fysiek, maar ook een gebied waar mensen leven, zorg voor dragen, en zich medeverantwoordelijk voor voelen. Kansen bieden tot het (gedeeltelijk) beheren van de eigen leefwereld is hierin essentieel.

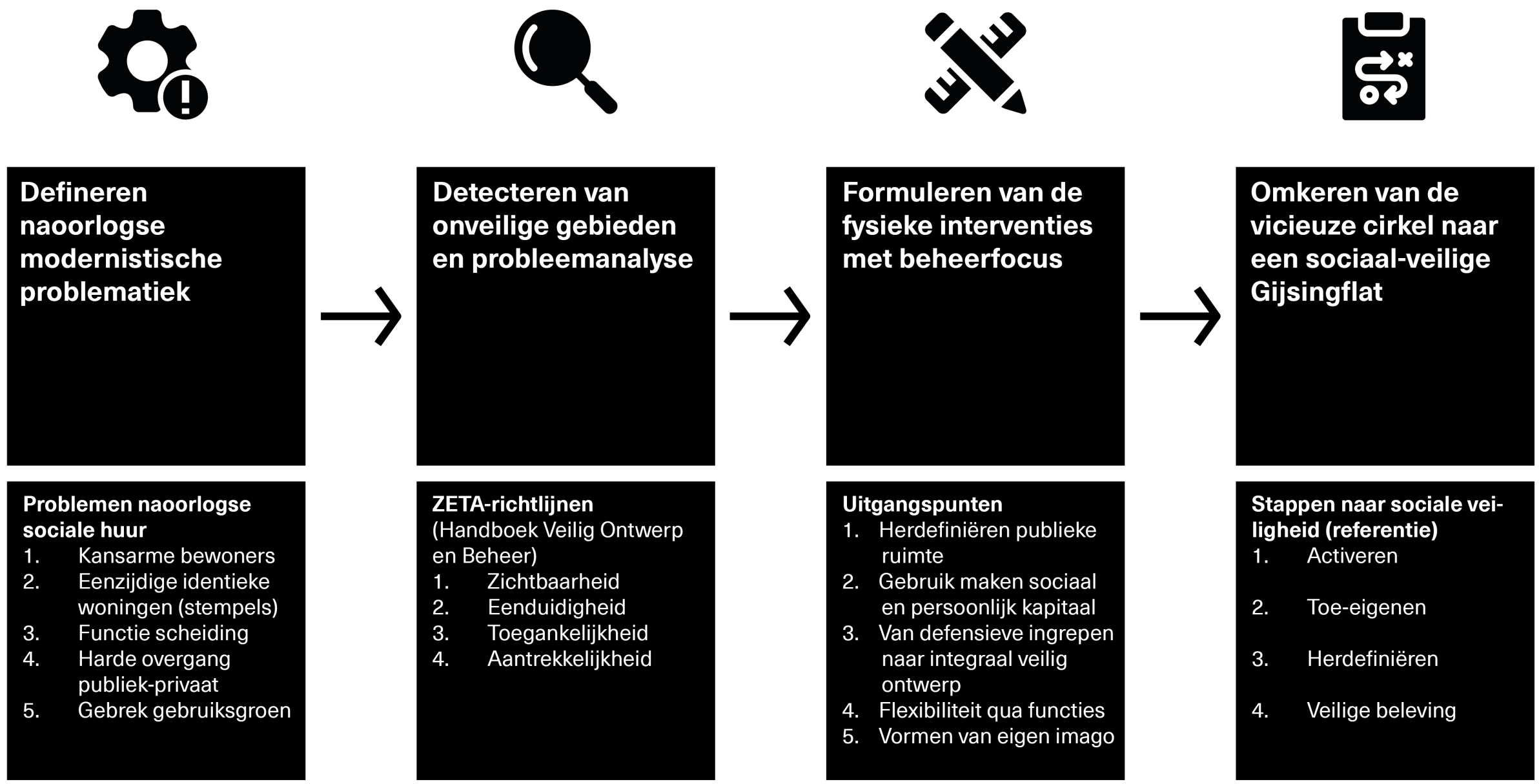
Hoofdvraag
Nu we onze visie op het vraagstuk 'sociale veiligheid' hebben gevormd, kunnen we dit vertalen naar de hoofdvraag van dit onderzoek:

'Hoe kan er door fysieke interventies in en rondom de Gijsingsflats een veiligere beleving gecreëerd worden door te ontwerpen vanuit het activeren van bewoners en toe-eigenen van de ruimte?'

Het doel
Dit onderzoek moet antwoord geven op de viciueze cirkel waar naoorlogse wijken als de Gijsingsflat zich in bevinden. Vandaag de dag wordt er uitgegaan van het 'onvermogen van bewoners'; er wordt overlast ervaren > opgelost door afzonderlijke beveiligingsmaatregelen > de publieke ruimte veranderd hoe meer deze ingrepen een rol spelen in de wijk beleving > het imago van een gebied krijgt geleidelijk de stempel van een onveilig gebied > resulteert in een imago - identiteitsconflict > bewoners worden terughoudend en ontfemen zich minder over de wijk. Dit onderzoek hoopt bij te dragen, of een eerste stap te zetten, tot het omkeren van deze viciueze cirkel. Door te denken vanuit de kracht van de bewoners, activeren, toe-eigening en sociaal veilig, inclusief ontwerpen.

< De viciueze cirkel van sociale veiligheid, van ontwerpen vanuit het onvermogen van bewoners, naar ontwerpen vanuit de kracht van bewoners

< Stappen naar sociale veiligheid

Huidig veiligheidsbeeld

3.1 Het verhaal van de Gijsingsflat (naoorlogse wijk)

Al snel wordt er na het vergissingsbombardement van 1943 nagedacht over de wederopbouw van het gebied, dat zich nu uitstrekt van het Grote Visserijplein tot Marconiplein. Er wordt besloten de wijk te ontwerpen vanuit de modernistische gedachte. Veel problemen die vandaan uit bovenaan de agenda staan, zijn resultaat van sociaaleconomische en ruimtelijke trends en besluiten van het verleden. Voor de Gijsingsflats is dit van toepassing op de naoorlogse modernistische problemen die anno 2020 te herkennen zijn. De vier naoorlogse modernistische problemen die op de Gijsingsflat van toepassing zijn:

- Eenzijdige uniforme woningen:** dit betekent meer standaardisatie van de woningbouw, serieproductie en prefabricage.
- Functioniescheiding:** functies als wonen, werken, verkeer en recreatie werden strikt gescheiden van elkaar.
- Harde overgang privé-openbaar:** de eenzijdige uniforme woningen en de scheiding van functies resulteerde tevens in een harde overgang tussen privé en openbare ruimtes.
- Gebrek gebruiksgroen:** de intensieve, dichtbebouwde wijken hebben behoefte aan meer licht, lucht en ruimte. Groen is daarin essentieel.

Interviews van de bewoners en gebruikers

Het verhaal van de Gijsingsflat wordt bepaald door de bewoners van BoTu, iedere dag weer. Deze bewoners willen wij aan het woord laten. Zij weten namelijk het beste hoe het is om daar te wonen. Gezamenlijk hebben we op verschillende tijden de wijk bezocht. Met deze bezoeken is gepoogd meer grip te krijgen op het gebied en de behoeftes van de bewoners. Wat opviel: veel bewoners voelen zich veilig in de wijk, maar wanneer hierop wordt doorgevraagd komen ze toch met afwijkende ervaringen. De bewoners hebben gebieden aangewezen waar zij zich soms niet veilig voelen, de resultaten zijn samengevat in een kaartje.

3.3 Het gebied in beeld
De vele bezoeken van het gebied en de flats hebben geresulteerd in een beeldcollage. Hierin is gepoogd het gebied in beelden te vangen. Een van de meest beeldbepalende elementen zijn de defensieve ingrepen die later zijn toegevoegd: het prikkeldraad, de hekwerken, het scherpe ijzer, het gaas, het tralies, de gedragsborden, de dicht beplaten ramen en deuren, de overklimbeveiliging, beveiligingscamera's, de roterende punten, en de blinderingen. Allemaal aanwezig in het gebied, allemaal gedaan om het gebied veiliger te maken. Het gevoel van onveiligheid van de bewoners wordt echter pijnlijk duidelijk.

Eenzijdige uniforme woningen

Functioniescheiding

Harde overgang privé-openbaar

Gebrek gebruiksgroen

Onbekend (student)

Jan (wielkegenaar)

Jannie

Pinokio

Ze voelt zich soms onveilig bij de onderdoorgang omdat de jongeren daar vaak staan te 'hangen'.
Bejaarde vrouw, 65+

"Voeger was het zo leuk. Iedereen ging met elkaar om, we aten bij elkaar, zorgde voor elkaar en kenden elkaar. Nu is dat veel minder."
Pinokio (bijnaam), bewoner Gijsingsflat, 60+

Coby loopt soms niet zo graag langs de over de Gijsingslaan, maar liever over de Schiedamsesweg. "Daar zijn meer mensen, is meer licht en voel ik me veiliger. Hier zijn veel donkere hoeken (wijst naar de hoofdentree van de Gijsingsflats).
Coby en job (stel), bewoner BoTu, 50+

"Gewoon een plek waar je kan drinken en geluid kan maken, zonder dat je gelijk overlast veroorzaakt."
twee vrienden, bewoner BoTu, 30+

"De berging is klein, en je moet met je fiets een trap op. Niet iedereen lukt dat. Ik zet hem liever buiten of in mijn woning".
Petra, bewoner Gijsingsflat, 30+

"Het is altijd dezelfde jongen, die bij mijn buurman langs komt. Dan heb ik vaak last van lawaai".
Farida, bewoner Gijsingsflat, 40+

Detectie van onveiligheid

In het Handboek Veilig Ontwerp en Beheer door de Stichting Sociaal Veilig Ontwerpen, zijn vier aantal richtlijnen beschreven die in samenhang kenmerkend zijn voor een sociaal veilig gebied. De ontwerprichtlijnen gaan uit van ingebouwde veiligheid. Deze methode zal worden toegepast op de Gijsingsflats, en heeft tezamen met de beeldanalyse en interviews de volgende conclusies opgeleverd:

- 1. De plint van de Gijsingsflat**
Probleemstelling:
 - Missen relatie en activiteiten tussen binnen en buiten door verhoogd gebouwniveau (+1m)
 - Geen herkenningspunten tussen de Gijsingsflats qua straatniveau
 - Dominerende defensieve ingrepen
 - Eenzijdig functionaanbod (wonen)

- 2. De Gallerij van de Gijsingsflat**
Probleemstelling:
 - Gebrek aan herkenningspunten per flat, verdieping en woning
 - Geen zichtrelatie tussen de woningen
 - Liften/trappenhuizen missen kwaliteit: donker, lage leuningen, gehorig, verouderd, enkel glas, harde materialen

- 3. Onderdoorgang Groosmanblokken**
Probleemstelling:
 - Gebrek zichtlijnen tussen de twee werelden
 - Gebrek overzichtelijkheid door de vier pilaren van de Groosmanblokken: geen duidelijk bekledende ruimte
 - Gebrek aan verlichting nabij de postvakken
 - Weg gestopte entree van de 1ste verdieping van de Groosmanblokken

- 4. De garageboxen**
Probleemstelling:
 - Geen kwalitatieve zichtlijnen aan de achterkant
 - Geen doorlopende routes mogelijk door (dode hoek)
 - Door de setback en lage bouwhoogte maakt het een ongedefinieerde ruimte
 - Overheersende defensieve ingrepen nabij de garageboxen

- 5. Het Gijssinghof**
Probleemstelling:
 - De geparkeerde auto's vormen een barriere, zowel qua zichtveld als qua routing
 - Gebrek aan herkenningspunten per Gijsingshof
 - Eenzijdig functionaanbod binnen het hof (bijv. kijk-groen, gebruik-groen, speel- of sport voorzieningen, recreatieve waarde)

- 6. De hoofdentree**
Probleemstelling:
 - De dode hoek van de hoofdentree mist sociale controle
 - Gebrek aan verlichting van de dode hoek
 - Door dichtzatten van de entree, zijn onlogische routes ontstaan
 - De L vormige entree maakt geen duidelijk begrensde ruimtes
 - Mist relatie met andere entree's (sociale controle en activiteit)

"Vaak overlast van omwonende. Doordat het gehorig is en er soms onbekende jongeren lopen door het complex" (Eric)

"Er staan vaak jongen rond de onderdoorgang die geen halo zeggen. Ze vindt dit soms intimiderend en loopt dan vaak om hen heen." (Farida)

"Hier zijn veel donkere hoeken" (Coby en Job)

"Daarnaast heeft ze enkele malen mensen gezien die in de dode hoek van de hoofdentree drugs gebruikte of seksueel intiem waren." (Farida)

"Alvalbakken worden te weinig geleegd en er wordt slordig mee om gegaan. Hierdoor is er vaak vuil op straat, en rondt de garageboxen." (Eigenaar Van Meurs Wandbekleding)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"De berging is klein, en je moet met je fiets een trap op." (Petra)

"Hier zijn veel donkere hoeken" (Coby en Job)

"Daarnaast heeft ze enkele malen mensen gezien die in de dode hoek van de hoofdentree drugs gebruikte of seksueel intiem waren." (Farida)

"Alvalbakken worden te weinig geleegd en er wordt slordig mee om gegaan. Hierdoor is er vaak vuil op straat, en rondt de garageboxen." (Eigenaar Van Meurs Wandbekleding)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Alvalbakken worden te weinig geleegd en er wordt slordig mee om gegaan. Hierdoor is er vaak vuil op straat, en rondt de garageboxen." (Eigenaar Van Meurs Wandbekleding)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

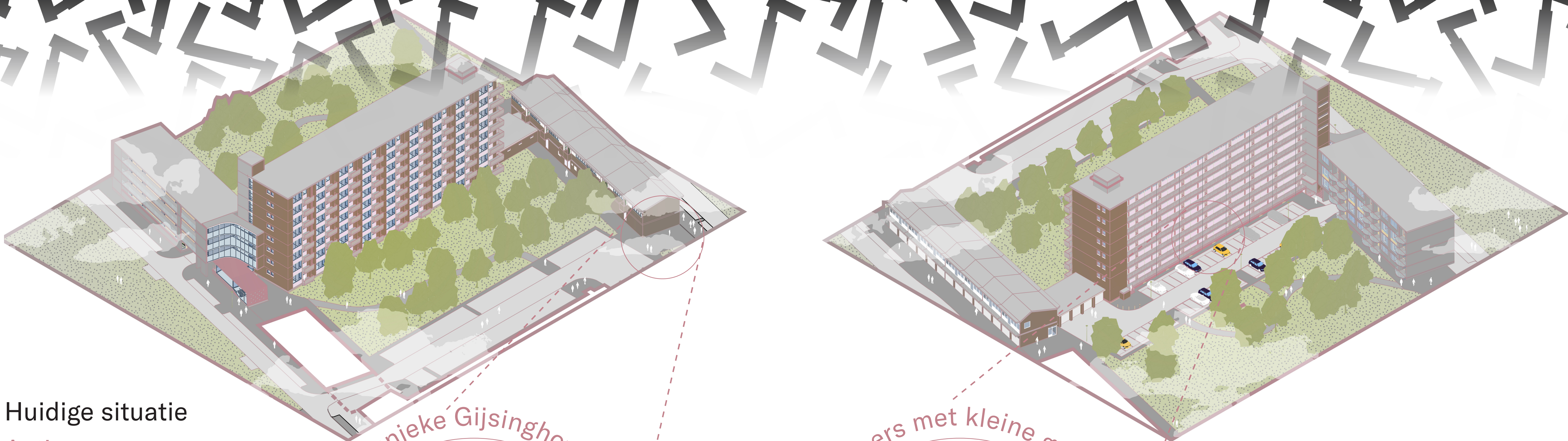
"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

"Hier is namelijk altijd ruimte genoeg om te parkeren. Vooral s' avonds kan ik me voorstellen dat ik mijzelf hier niet veilig voelt." (Angelie & Lagmin)

Huidige situatie

Activeren

ZETA-richtlijnen als reflectiemiddel:

Eenduidigheid

Met het creëren van een echte entree van de Gijsinghoven wordt gepoogd unieke karakters en herkenningspunten te creëren. De oriëntatie wordt daarmee bevorderd, en het gebied krijgt daarmee een groter groepsgevoel of collectief karakter. Hiermee wordt gepoogd de tussenruimte in te vullen met unieke functies, meer gebruiksgroen en een gevoel van verantwoordelijkheid.

Aantrekkelijkheid

Met het activeren wordt gepoogd een aanzet te geven aan het beheer van de ruimte buiten de eigen woning van de Gijsingflats. Dit geeft de bewoners meer invloed om hun woning gedeeltelijk een eigen uitstraling te geven. Dit kan door kleine gebaren: het faciliteren van bloembakken, of meer ruimte voor invulling van de ruimte in de trappenhuizen of galerijen.

Toe-eigenen

ZETA-richtlijnen als reflectiemiddel:

Zichtlijnen

Doormiddel van het 'met de voeten op de vloer' zetten van de balkons aan de achterzijde, wordt gepoogd meer verantwoordelijkheid en activiteit te creëren in het binnenhof. Dit betekent meer sociale controle en een levendigere sfeer.

Toegankelijkheid

Daarnaast zijn de woningen hierdoor ook toegankelijk via hun eigen toegangspoortje en achterdeur. Hiermee geven we de bewoners meer invloed op het invullen van de entree van hun woning.

Aantrekkelijkheid

Voor de galerijen wordt gedeeltelijk de geschiedenis hersteld. De lamellen van vroeger komen terug in een nieuw jasje: meer ruimte voor ontmoetingen en toe-eigening. Exact tussen iedere woning wordt de galerij verbreed waar ruimte is voor het plaatsen van zitjes, planten of fietsen. Tegelijkertijd wordt het eentonige ritme vervangen door een spel tussen intieme, beschutten woningentrees en actieve ontmoetingsruimtes.

Herdefiniëren

ZETA-richtlijnen als reflectiemiddel:

Zichtlijnen

Onderdoorgang
- Directe zichtlijnen vanuit de galerijen van de Groosmanblokken op de onderdoorgang creëert meer sociale controle (weghalen van pilaren). Daarnaast ontstaat er een sterke zichtrelatie tussen Park1943 en de Schiedamsesweg.
Hoofdentree
- Geen dode hoeken meer door het dichtzetten.
Garageboxen
- Zichtrelatie tussen beide zijde van de garageboxen, hierdoor ontstaat (voornamelijk aan de achterkant) meer sociale controle.

Eenduidigheid

Onderdoorgang
- Met het weghalen van de pilaren ontstaat een lichte en in een oogopslag overzichtelijke gekaderde ruimte.
Hoofdentree
- Geen dode hoeken meer door dichtzetten maakt een duidelijke routing tot een nieuwe entree vanuit het Gijsinghof en creëert duidelijke wanden.
Garageboxen
- De kleine hoeken en setbacks van de garageboxen worden vervangen door een hoogwaardige entree en verzamelgebouw. Doordat het de rooilijn van de Gijsingflats en noodwinkels doorzet ontstaan duidelijke wanden.

Toegankelijkheid

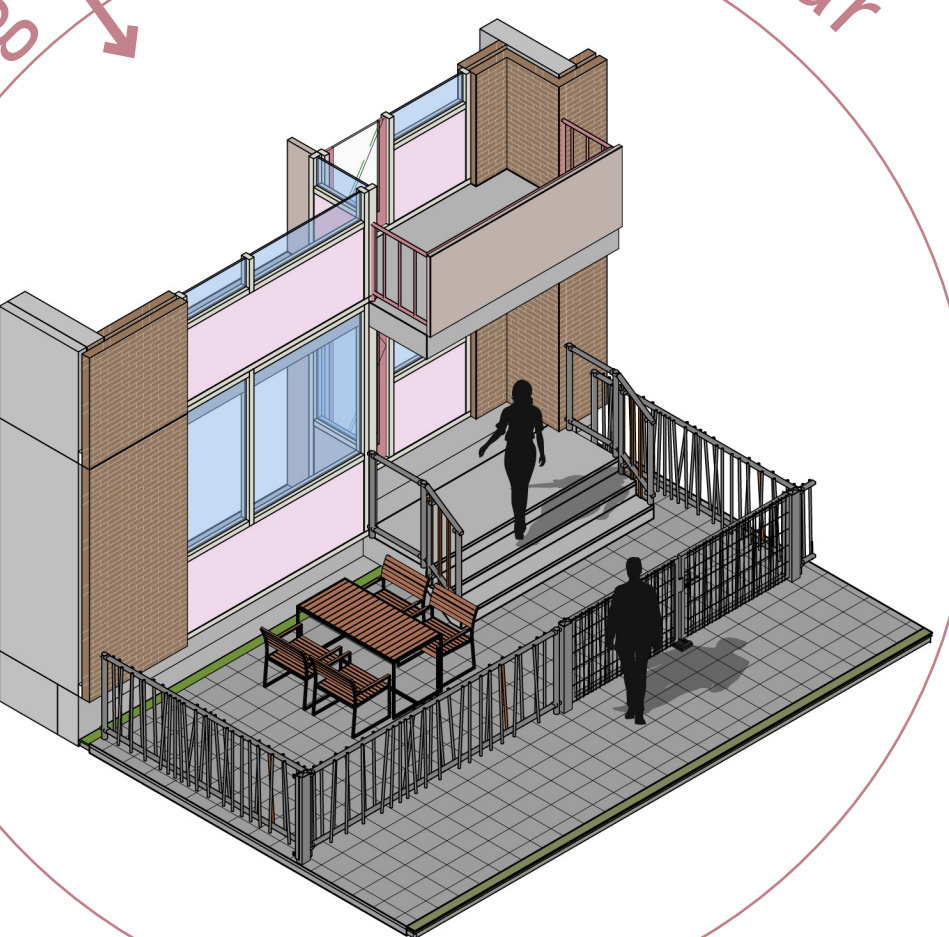
Onderdoorgang
- De huidige entree van de begane grond van de Groosmanblokken wordt verplaatst naar de andere zijde waardoor er een relatie ontstaat met de hoofdentree.
Garageboxen
- Met het creëren van een nieuwe entree van de Gijsingflats en zijn berging, worden de huidige twee entrees die ook voor ongewenste bezoekers zijn overbodig. Hiermee wordt een hoogwaardige en veilige entree toegevoegd dat tevens gebruikt kan worden voor berging, klusserij, en ontmoetingsplaats voor de eigenaren van de noodwinkels. Zo wordt activiteit gecombineerd met functionaliteit.

creëren entree van unieke Gijsinghoven

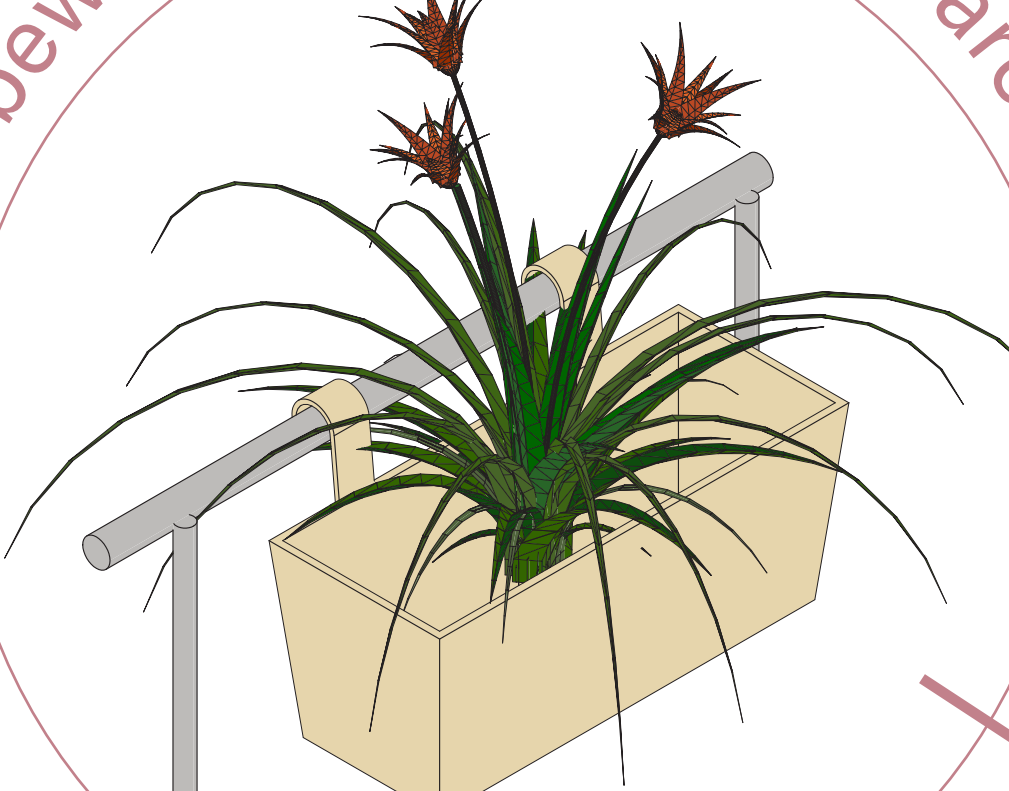

prive en openbaar

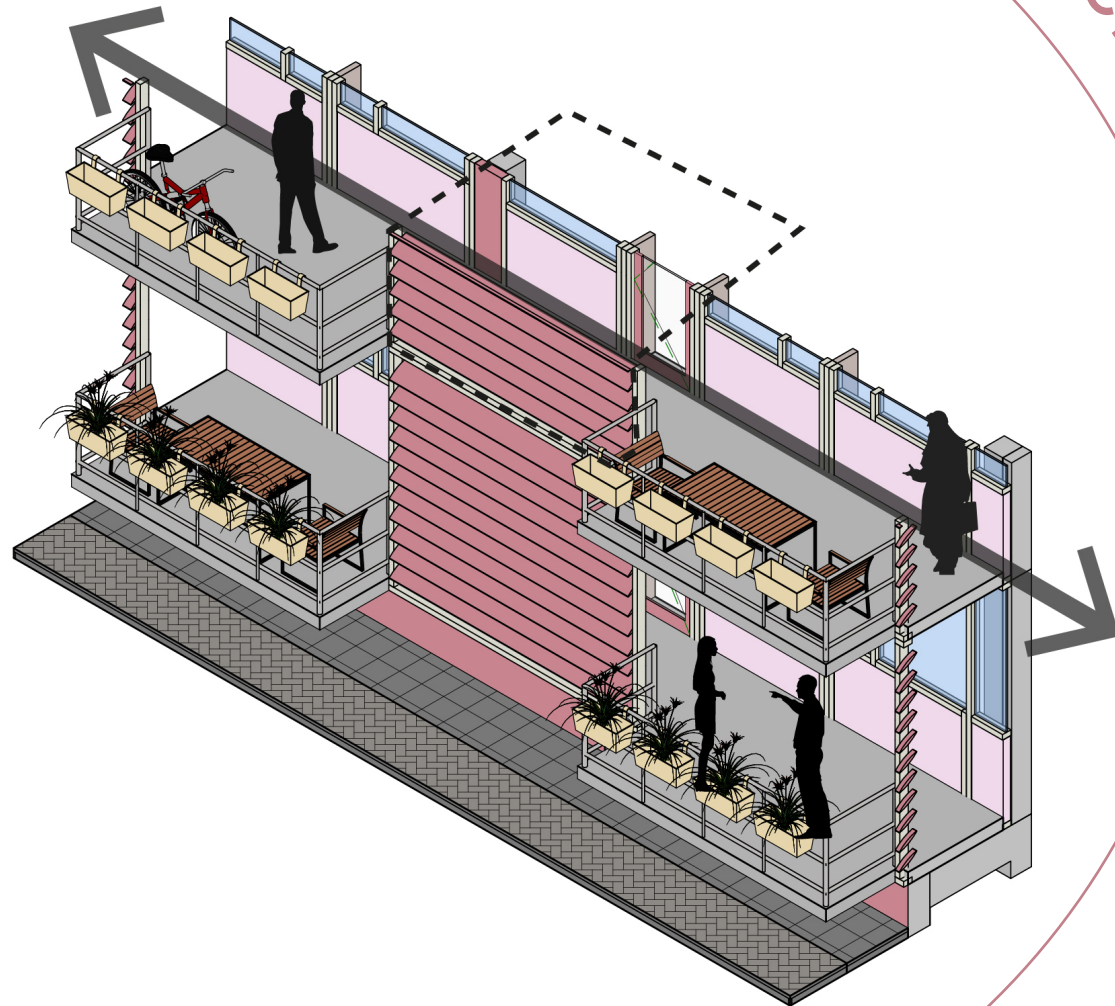
zachtere overgang

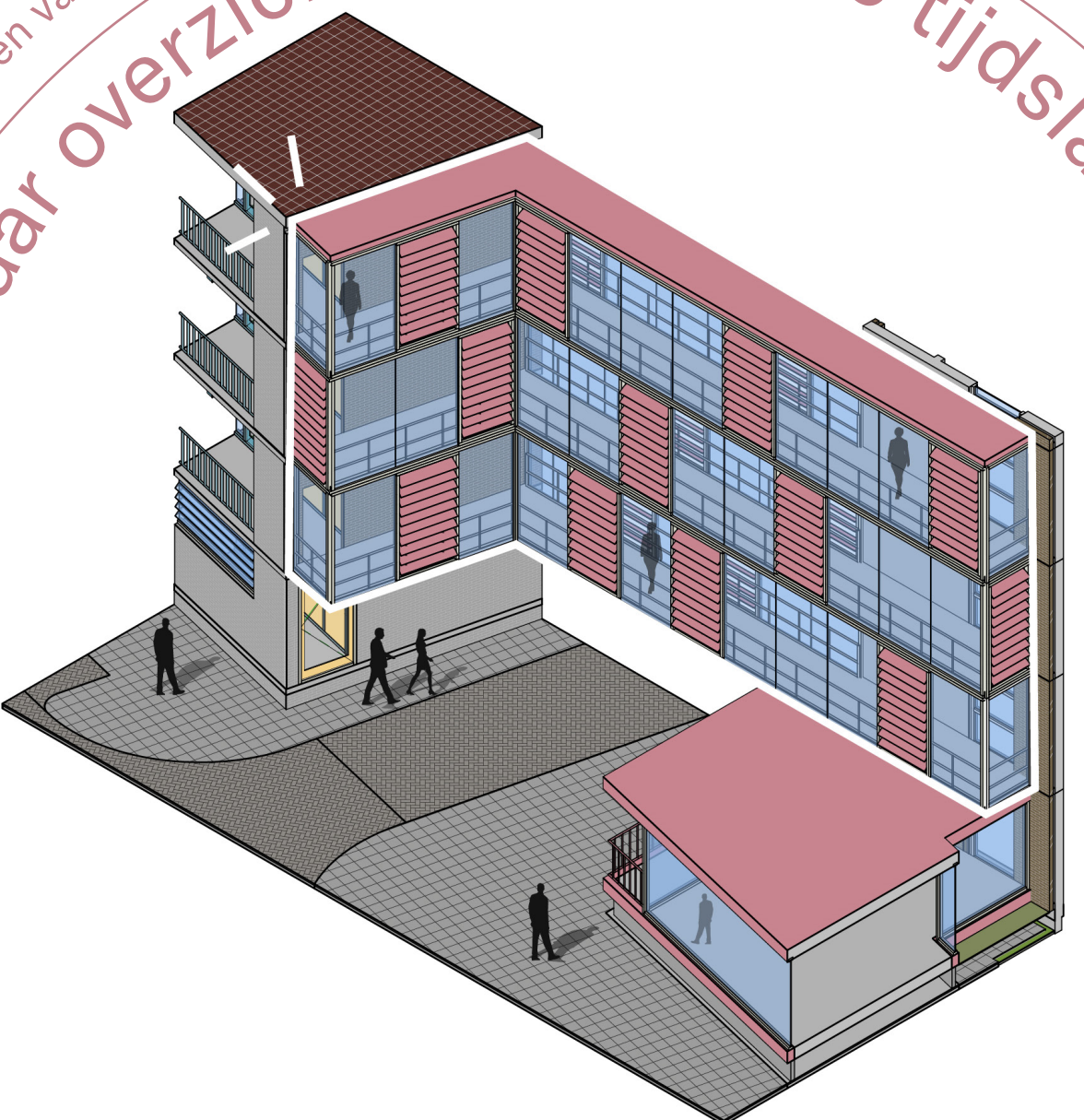
activeren van bewoners met kleine gebaren

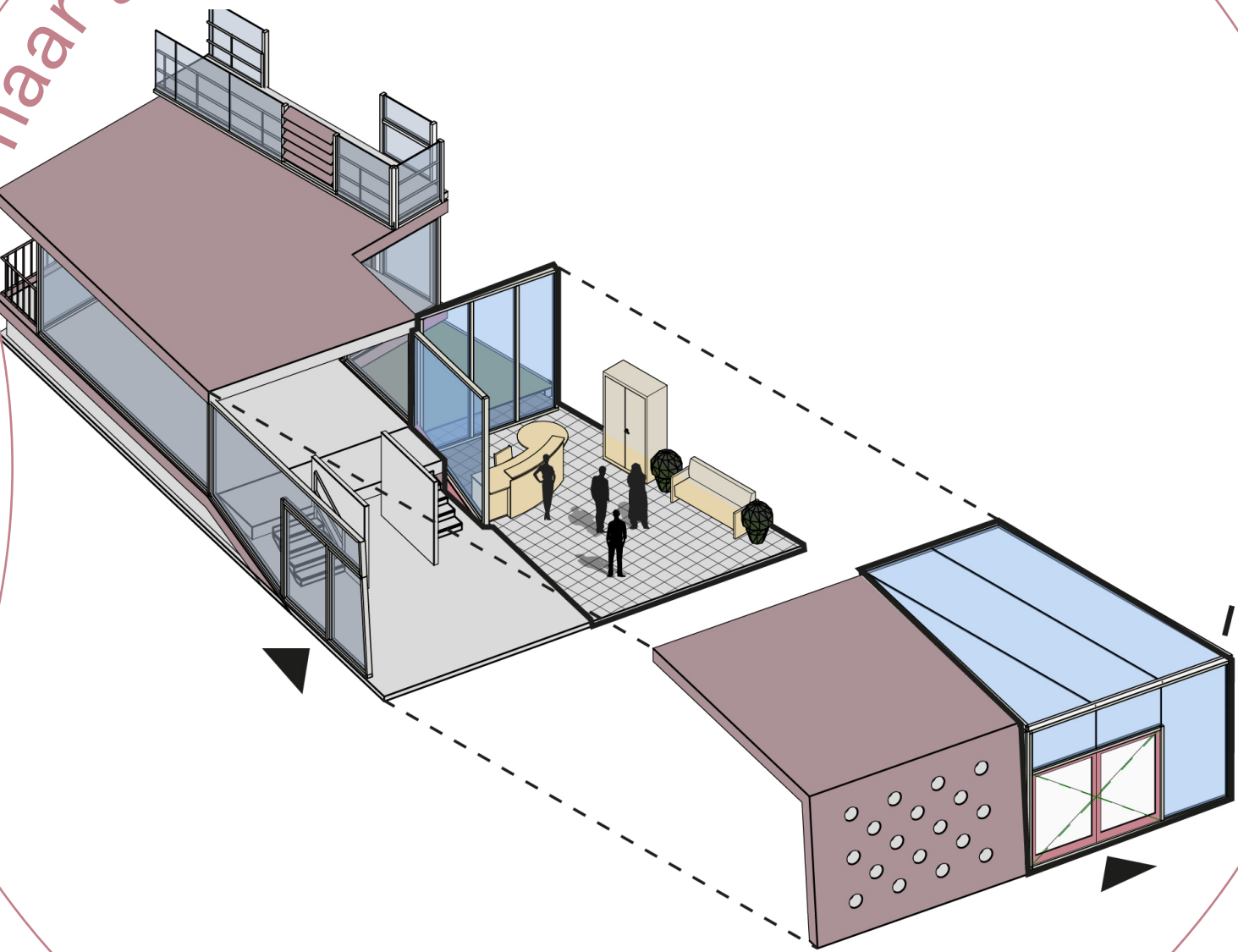
van doorgang naar collectieve verblijfsplek

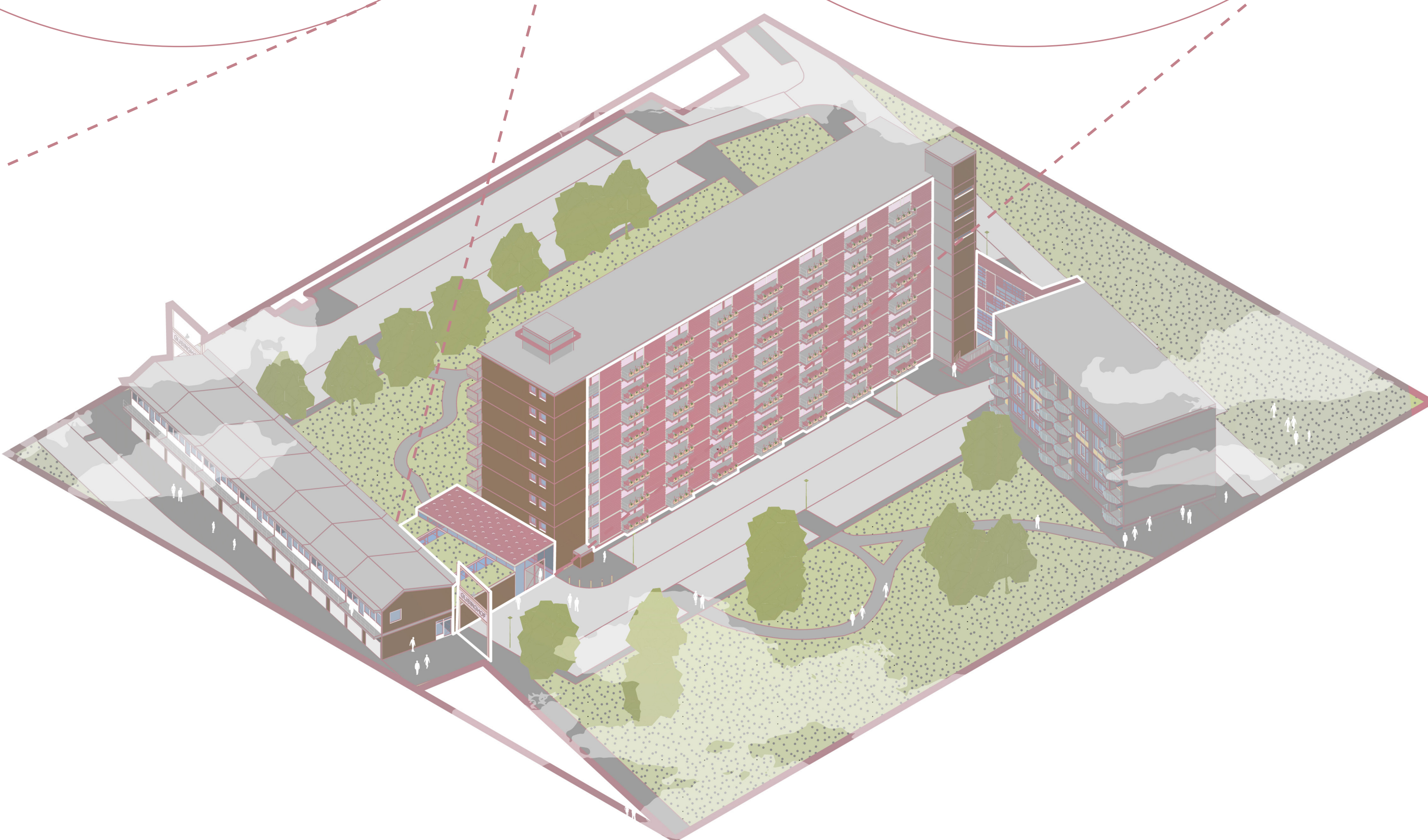
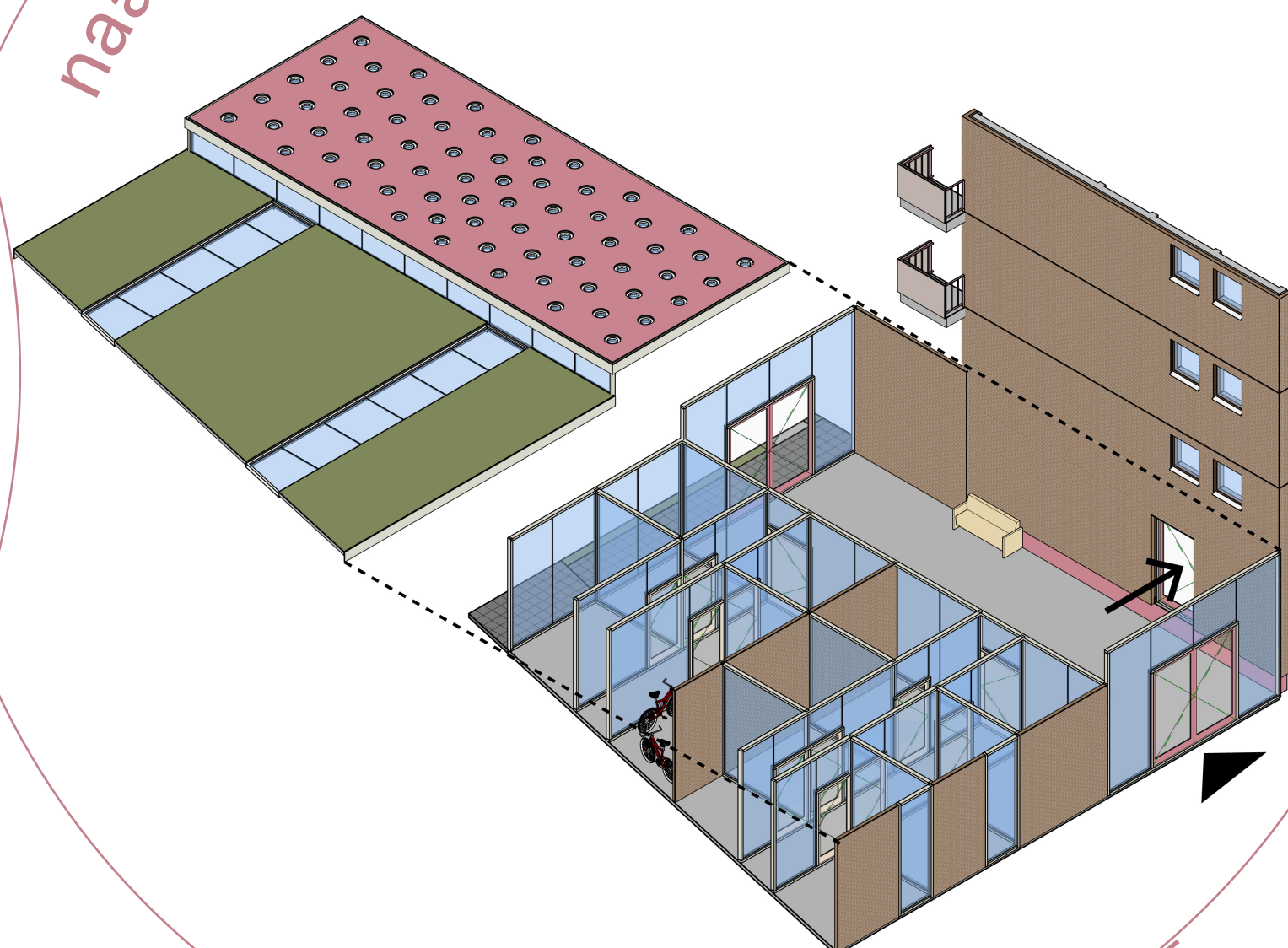
Herdefiniëren van de onderdoorgang
naar overzichtelijke nieuwe tijdsloop

Herdefiniëren van de hoofdentree
naar gezamenlijke ontmoetingshoek

Herdefiniëren van garageboxen
naar werk, klus en verzamelcluster

De nieuwe Gijsingflats

De matrix van stappen tot sociale veiligheid

stappen naar sociale veiligheid	4. Veilige beleving van de Gijsingsflat					Omkeren viciëuze cirkel
	3. Herdefiniëren: ontstaan eigen identiteit	Verbreden bestaande galerij, mogelijk maken toe eigening en sociale interactie	Toevoegen uitbreiding entree t.p.v. kwetsbare hoek	Grondgebonden woningen krijgen tuin en de garageboxen een nieuwe invulling	Herstructureren	
	2. Toe-eigenen: het bewaken van de veiligheid	Faciliteren door handreiking bloembakken	Entree als ontmoetingsruimte	Tijdelijke functies in garages Mogelijk maken tuinen t.p.v. plint	Collectieve tuin	
	1. Activeren: van losse defensieve objecten naar integrale veiligheid	Samen met de burens	Samen met de flatgenoten, (uitruilsysteem) De garageboxen, de plint	Samen met de buurt hoofdentree, Doorgang Groosman blokken De galerij	Samen met de wijk De binnentuin	
		De Galerij eenzijdige uniformen woningen	De Entree Functiescheiding	De Plint Harde overgang prive/openbaar	De openbare ruimte Gebrek gebruiksgroen	
naoorlogse modernistische problematiek						

